herpy

GECKOR

Fetsvansgecko

Hemitheconyx caudicinctus

En stillsam, markboende gecko från Västafrikas savanner med en tjock, konformad svans som fungerar som matsäck. Den är släkt med *Eublepharis macularius* och liknar den mycket, men vill ha det lite fuktigare. Den är lätt att sköta och ett bra förstaval för den som vill ha en lugn gecko som lever nere på marken.

Familj: Eublepharidae Engelska: African fat-tailed gecko Tidigare namn: *Stenodactylus caudi-cinctus; Psilodactylus caudicinctus*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**18-23 cm** total längd inkl. svans
Vikt	**40-75 g**
Livslängd	**15-20 år**
Aktiv	**I skymningen och på natten**
Levnadssätt	**Marklevande**
Biotop	**Savann och torrskog**
Svårighetsgrad	**Nybörjare**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**60 × 30 × 30 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**25-28 °C**
Värmeplats	**30-32 °C**
Temperatur, natt	**20-24 °C**
Luftfuktighet	**40-70 %**
UVB	**Valfritt** Fergusonzon 1
Föda	**Insekter**
Hålls	**Ensamma eller en hane med flera honor**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**8-12 mån.**
Kullstorlek	**1-2 ägg**
Kullar per år	**3-5**
Inkubation	**43-70 dagar** vid 28-32 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Ej listad**
EU-bilaga	**Ej listad**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Hemitheconyx caudicinctus hör till ögonlocksgeckorna, familjen Eublepharidae, som har rörliga ögonlock och lodräta pupiller. *Eublepharis macularius* är en nära släkting, och de två liknar varandra både i kroppsbyggnad och levnadssätt. Tårna är korta och kraftiga med klor, men utan häftlameller, så geckon kan inte gå uppför glas och lever helt nere på marken.

Det mest iögonfallande hos djuret är svansen. Den är tjock och konformad, smal vid roten och spetsig mot änden, och den rymmer de fettreserver som djuret lever på när födan är knapp under torrtiden. En fyllig svans är därför det bästa tecknet på att geckon mår bra. Huden är täckt av små, korniga fjäll med större knölar emellan. Den naturliga teckningen är breda bruna och ljusa band på ryggen och ljusa ringar runt svansen, och uppfödare har avlat fram många varianter, till exempel djur med en ljus ryggrand, albinos och nästan helt vita djur.

Arten beskrevs av André Duméril 1851 som *Stenodactylus caudi-cinctus* och flyttades senare till släktet *Hemitheconyx*, där den är typart. Den blir omkring 18-23 cm inklusive svans och väger typiskt 40-75 g som vuxen. Hanarna är något större än honorna och känns igen på en rad porer framför kloaken och en utbuktning vid svansroten.

Temperamentet är lugnt, och de flesta djur finner sig väl i försiktig hantering. Svansen kan släppas vid fara och växer ut igen, men den nya svansen blir slätare och rundare än den ursprungliga.

Utbredning och livsmiljö

Hemitheconyx caudicinctus lever i Västafrikas savann och torrskog, från Senegal och Gambia i väster genom Guinea, Mali, Burkina Faso, Elfenbenskusten, Ghana, Togo och Benin till Niger, Nigeria och norra Kamerun i öster. Typlokalen ligger i Senegal. Äldre uppgifter från Liberia och Sierra Leone är osäkra.

Arten förekommer i ett brett bälte tvärs över Sahel och den sudanska och guineanska savannen. Fynd utanför det området på kartan kommer från djur i fångenskap eller felregistreringar.

> **Naturlig utbredning:** Senegal, Gambia, Guinea, Mali, Burkina Faso, Côte d’Ivoire, Ghana, Togo, Benin, Niger, Nigeria och Kamerun.

LIVSMILJÖ

Geckon lever i öppen savann, torr lövfällande skog, på steniga sluttningar och längs floder, typiskt upp till omkring 1.000 meters höjd. På dagen gömmer den sig i hålor i marken och under stenar, där det är svalare och fuktigare än på ytan. På natten, särskilt efter regn, kommer den fram för att jaga insekter och andra smådjur.

Året har en tydlig torrtid och regntid. Torrtiden är varm och mycket torr, och då lever geckon på fettet i svansen. Regntiden ger fukt och riklig föda, och det är då de flesta djur förökar sig. Dagarna är varma, och nätterna svalnar till omkring 20 °C. Det mönstret av varma, torra ytor och fuktiga gömställen är det man ska efterlikna i terrariet.

Skötsel

TERRARIET

En enstaka vuxen gecko behöver ett terrarium på minst 60 × 30 × 30 cm (längd × bredd × höjd), och större är alltid bättre. Det är golvytan som räknas, eftersom arten lever på marken. En hane med en eller två honor, eller ett par honor, kan bo tillsammans om terrariet är minst 90 × 45 cm och har flera gömställen. Håll aldrig två hanar tillsammans, eftersom de slåss och kan skada varandra allvarligt.

Inred med minst tre gömställen: ett i den varma änden, ett i den svala änden och ett fuktigt gömställe. Det fuktiga gömstället är en ask med ett ingångshål, fylld med lätt fuktig sphagnum eller vermikulit. Det hjälper geckon med hudömsningen och ger den en plats med hög luftfuktighet. Lägg till stenar, korkbark och ett par platta trästycken som djuret kan klättra upp på och gömma sig under, och se till att alla stenar står stadigt.

Som bottensubstrat fungerar ett lager på 2-3 cm gödningsfri jord blandad med kokosmull, eller torv och vermikulit i lika delar. Undvik sand, som djuret kan svälja och få tarmstopp av. Ventilationen ska vara god. Ta bort spillning varje dag, och rengör terrariet grundligt ett par gånger om året.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

TEMPERATUR

Ge geckon en tydlig temperaturskillnad från den ena änden till den andra. Den svala änden ska hålla 25-28 °C och den varma platsen 30-32 °C mätt på ytan. På natten får temperaturen sjunka till 20-24 °C. Rätt nivå är den där djuret självt använder hela terrariet.

Värm upp ena änden med en värmematta, en värmelampa eller ett keramiskt värmeelement, alltid styrt av en termostat. En värmematta ensam kan vara för svag i ett kallt rum. Mät med en digital termometer i båda ändar, och använd gärna en infraröd termometer för att mäta ytan på den varma platsen. Håller sig geckon bara i den varma änden är resten av terrariet för svalt. Ligger den hela tiden i den svala änden är den varma platsen för varm. Under 20 °C blir den slö och äter dåligt.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Arten kommer från torra trakter, men ska inte hållas helt torrt. Håll luftfuktigheten i terrariet på 40-60 %, och låt den gärna stiga mot 70 % under perioder, medan det fuktiga gömstället alltid är fuktigt. Spraya inte hela terrariet dagligen. Tillsammans med dålig ventilation ger det lätt luftvägsinfektioner. Det enklaste är att hålla större delen av terrariet torrt och bara det fuktiga gömstället fuktigt.

Ställ en låg skål med friskt vatten i den svala änden och byt vattnet varje dag. Geckon dricker ur skålen. En hygrometer visar om fuktigheten är i ordning. Om djuret har svårt att få av sig huden under en hudömsning, fukta det fuktiga gömstället extra.

LJUS OCH UVB

Geckon är aktiv i skymningen och på natten och klarar sig utan UVB när den får D3-vitamin via tillskott. En svag UVB-lampa kan ändå vara en fördel, eftersom den efterliknar naturen och kan stärka kalkomsättningen. Välj i så fall ett UVB-rör för skuggdjur (Ferguson-zon 1), till exempel 5 %, och montera det över ena halvan av terrariet, så att det alltid finns en mörk plats att dra sig tillbaka till. Ha ljuset tänt 10-12 timmar per dygn, gärna styrt av en timer.

Använd inte starka spotlights som enda värmekälla, eftersom de torkar ut luften. På natten ska det vara mörkt, så ett värmeelement utan ljus är bättre än en lysande lampa.

Läs mer: Ljus och UVB Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

UTFODRING

Hemitheconyx caudicinctus lever av insekter. Grundfodret är syrsor, dubia-kackerlackor och liknande, som har fått bra foder ett par dagar innan de ges vidare. Mjölmask har en dålig balans mellan kalcium och fosfor, och vaxmottslarver är mycket feta, så ge dem bara som godbit.

Ungar under fyra månader matas varje dag, och vuxna djur ungefär tre gånger i veckan med så många insekter som de vill äta. Insekterna får högst vara lika breda som geckons huvud. Pudra dem med kalcium vid varje utfodring och med ett vitamintillskott med D3 ungefär en gång i veckan. Svansen är den bästa riktlinjen: är den tunn ska djuret ha mer foder, och är den svällande fet ska det dras ner.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel

BETEENDE OCH HANTERING

Hemitheconyx caudicinctus är lugn och lätt att ha i handen. Den sover på dagen i ett gömställe, så hantera den på kvällen, och ge den en eller två veckor att vänja sig innan du tar upp den. Lyft den från sidan eller underifrån och håll den lågt, så att ett fall inte gör skada. Ta aldrig tag i svansen, som kan släppas. Korta stunder på några minuter räcker.

Arten klarar sig fint ensam. En hane kan hållas med en eller två honor, och honor kan som regel hållas tillsammans om det finns utrymme och många gömställen. Hanar ska alltid hållas var för sig. Håll ett öga på bett, skrapsår och djur som blir tunnare än de andra. Det är helt normalt att geckon äter sin gamla hud efter hudömsningen.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanen känns igen på en tydlig rad porer framför kloaken och en utbuktning vid svansroten, där hemipenis-fickorna sitter. Honan saknar porerna, och utbuktningen är liten eller saknas. Könet kan som regel ses när djuret väger 10-15 g. Arten blir könsmogen efter åtta till tolv månader. Hanen bör väga minst 40 g och honan minst 45 g innan de sätts i avel, och de mest produktiva honorna väger 45-55 g och är ett till tre år gamla. Sätt aldrig en för tunn hona i avel, eftersom äggläggningen tappar henne på kalk.

PARNING

Hemitheconyx caudicinctus fortplantar sig på vintern, också i fångenskap. Honorna lägger ägg från oktober till maj med högsäsong från november till mars. En sval period stimulerar parningslusten, men är inte nödvändig, och ofta räcker den naturliga temperaturnedgången på ett par grader på hösten.

Vill du kyla ner djuren, börja mitt på hösten. Sänk temperaturen ett par grader om dagen tills den varma platsen är omkring 28 °C och den svala änden 21-24 °C, och stäng gärna av värmen på natten. Håll djuren på torr botten med färskt vatten, och sluta utfodra, eftersom ämnesomsättningen går ner. Nedkylningen varar vanligen fyra till sex veckor. Värm sedan upp långsamt igen, och börja med några få insekter.

Sätt hanen till honorna när temperatur och utfodring är tillbaka på normal nivå. Parningen sker kort därefter, och hanen biter honan i nacken, så håll koll under de första nätterna. Honan kan lagra spermier och lägga flera kullar efter en parning.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan lägger som regel två ägg åt gången, små honor ibland bara ett. Äggen är vita, läderartade och 3-4 cm långa. Det blir typiskt 3-5 kullar per år med några veckors mellanrum. En hona som lägger många ägg ett år lägger ofta färre nästa.

Ställ en äggläggningslåda i terrariet, till exempel en plastlåda på 35 × 20 × 10 cm med ett hål på 4 cm i locket, halvfylld med fuktig sphagnum eller torv och vermikulit. Substratet ska klumpa sig när du klämmer på det, men det får inte droppa vatten. Ställ lådan bort från värmen så att den inte torkar ut. Honan lägger ibland utanför lådan, så titta igenom terrariet när hon är nära att lägga. Ge henne så mycket foder hon vill ha, och kalcium vid varje utfodring under hela säsongen.

INKUBATION

Flytta äggen försiktigt över i en liten låda med fuktig vermikulit eller torv och vermikulit, utan att vända dem. Lägg dem halvvägs ner i substratet, och ge lådan ett par små lufthål. Substratet ska vara fuktigt, men inte blött, eftersom äggen tål för mycket vatten dåligt.

Könet beror på temperaturen. Vid 28-29 °C blir ungarna övervägande honor, och äggen kläcks efter 55-70 dagar. Vid 31 °C blir de övervägande hanar och kläcks efter 43-48 dagar. Över 32 °C blir det åter mest honor, men de blir ofta aggressiva och dåliga avelsdjur. Under 28 °C och över 34 °C dör fostren lätt. Använd en kläckare med termostat, och mät temperaturen vid äggen.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna är 6-8 cm långa och väger omkring 4 g vid kläckningen. Håll dem enskilt eller i små grupper på två till fyra i en plastlåda med hushållspapper som underlag, ett fuktigt gömställe och en låg vattenskål, vid samma temperaturer som de vuxna. De börjar äta ett par dagar efter kläckningen. Ge små syrsor, pudrade med kalcium, varje dag, och väg ungarna regelbundet.

Dela upp ungarna om några blir bitna eller halkar efter i tillväxten. Vid omkring 15 g kan de flytta över till ett vanligt terrarium. De är fullvuxna efter omkring ett år.

Hälsa och vanliga misstag

Hemitheconyx caudicinctus är härdig, men något känsligare än *Eublepharis macularius*. De typiska problemen är:

- Hudrester som sitter fast på tårna och svansspetsen när luften är för torr. Ett fuktigt gömställe förebygger det. Rester på tårna kan snöra av blodtillförseln, så lös upp dem försiktigt med ljummet vatten.
- Tarmstopp efter att ha svalt sand eller grus. Använd inte sand som substrat.
- Kalkbrist (metabolisk skelettsjukdom) med mjuka käkar, krokiga lemmar och darrningar, särskilt hos ungdjur och avelshonor. Pudra insekterna och ge D3 regelbundet.
- Luftvägsinfektion vid kalla, fuktiga och dåligt ventilerade förhållanden. Tecknen är väsande andning, slem och öppen mun.
- Kryptosporidios, en smittsam tarmsjukdom som ger viktminskning trots aptit och kan vara dödlig. Håll nya djur i karantän och håll terrariet rent.
- Inälvsmask och andra parasiter, särskilt hos vildfångade djur. Låt undersöka ett avföringsprov om djuret tappar i vikt.

Ett friskt djur har klara ögon, en fyllig svans och lugn andning. Sök veterinär med erfarenhet av kräldjur om svansen blir tunn, djuret inte äter på flera veckor eller har svullnader eller svårt att andas.

Läs mer: Karantän och hygien Läs mer: Köp av djur: uppfödda djur, vildfångst och transport

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.